

SEJM
RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Warszawa, dnia 26 stycznia 2017 r.

Sygn. akt SK 10/16

BAS-WPTK-1371/16

TRYBUNAŁ KONSTYTUCYJNY KANCLARIA	
wpl. dnia	26. 01. 2017
L.dz.	L. zat.

Trybunał Konstytucyjny

Na podstawie art. 69 ust. 2 w związku z art. 42 pkt 3 ustawy z dnia 30 listopada 2016 r. o organizacji i trybie postępowania przed Trybunałem Konstytucyjnym (Dz. U. poz. 2072), w imieniu Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej, przedkładam wyjaśnienia w sprawie skargi konstytucyjnej M T z 15 grudnia 2015 r. (sygn. akt SK 10/16), jednocześnie wnosząc o stwierdzenie, że art. 113a § 3 zdanie 3 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny wykonawczy (Dz. U. Nr 90, poz. 557 ze zm.) w zakresie, w jakim stanowi, iż zamówienie na paczkę żywnościową dla skazanego może być złożone, oprócz niego samego, tylko przez osobę mu najbliższą, **jest zgodny** z art. 32 ust. 1 i ust. 2 w związku z art. 41 ust. 4 Konstytucji.

Ponadto, na podstawie art. 59 ust. 1 pkt 3 ustawy o organizacji i trybie postępowania przed Trybunałem Konstytucyjnym, wnoszę o **umorzenie postępowania** w pozostałym zakresie, ze względu na zbędność wydania wyroku.

Uzasadnienie

I. Stan faktyczny i prawny sprawy skarżącego

Treść skargi konstytucyjnej wraz z uzasadnieniem oraz dołączone do niej dokumenty pozwalają na zrekonstruowanie następującego stanu faktycznego i prawnego sprawy karnej skarżącego.

Skarżący M T odbywał karę pozbawienia wolności w Areszcie Śledczym w B W trakcie odbywania tej kary znajoma skarżącego złożyła zamówienie na przeznaczoną dla niego paczkę żywnościową i dokonała stosownej wpłaty pieniężnej. Administracja Aresztu Śledczego w B odmówiła zrealizowania rzeczony paczki żywnościowej na podstawie art. 113a § 3 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny wykonawczy (Dz. U. Nr 90, poz. 557 ze zm.; dalej: k.k.w.). W myśl zdania 1 i 2 tego artykułu: „Skazany ma prawo otrzymać raz w miesiącu paczkę żywnościową, w skład której wchodzi artykuły żywnościowe lub wyroby tytoniowe zakupione za pośrednictwem zakładu karnego. Skazany otrzymuje paczkę żywnościową po złożeniu zamówienia na piśmie oraz po pokryciu kosztów przygotowania paczki”. Z kolei zdanie 3 art. 113a § 3 k.k.w. stanowi, że: „Zamówienie może być również złożone przez osobę najbliższą”. Przy czym pojęcie osoby najbliższej zostało wyjaśnione w art. 115 § 11 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny (t.j. Dz. U. z 2016 r. poz. 1137; dalej: k.k.), zgodnie z którym: „Osobą najbliższą jest małżonek, wstępny, zstępny, rodzeństwo, powinowaty w tej samej linii lub stopniu, osoba pozostająca w stosunku przysposobienia oraz jej małżonek, a także osoba pozostająca we wspólnym pożyciu”. Tymczasem w realiach analizowanej sprawy karnej osoba, która złożyła zamówienie na przeznaczoną dla skarżącego paczkę żywnościową i dokonała stosownej wpłaty pieniężnej, nie była w stosunku do niego osobą najbliższą, a jedynie znajomą. I stąd dokonana przez administrację Aresztu Śledczego w B odmowa zrealizowania paczki żywnościowej.

Wskazana odmowa zrealizowania paczki żywnościowej na skutek skarg wnoszonych przez M T była przedmiotem kontroli Zastępcy Dyrektora Aresztu Śledczego w B (lipca 2015 r.), Dyrektora

Okręgowego Służby Więziennej w B (września 2015 r.) oraz sędziego penitencjarnego Sądu Okręgowego w B (sierpnia 2015 r.). Wszystkie te organy stwierdziły prawidłowość decyzji o odmowie zrealizowania paczki żywnościowej, wskazując na treść art. 113a § 3 k.k.w. i stwierdzając, że znajoma skarżącego nie jest w stosunku do niego osobą najbliższą w rozumieniu art. 115 § 11 k.k., a zatem nie może złożyć zamówienia na przeznaczoną dla niego paczkę żywnościową.

II. Przedmiot kontroli

Kwestionowany art. 113a § 3 k.k.w., jak już wskazano, stanowi: „Skazany ma prawo otrzymać raz w miesiącu paczkę żywnościową, w skład której wchodzi artykuły żywnościowe lub wyroby tytoniowe zakupione za pośrednictwem zakładu karnego. Skazany otrzymuje paczkę żywnościową po złożeniu zamówienia na piśmie oraz po pokryciu kosztów przygotowania paczki. Zamówienie może być również złożone przez osobę najbliższą”.

Przepis ten, w brzmieniu nadanym ustawą z dnia 20 lutego 2015 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. poz. 396), jest wyrazem nowego podejścia do kwestii dostarczania skazanym paczek żywnościowych. Najkrócej rzecz ujmując, w obecnym stanie prawnym nie ma już tzw. zewnętrznych paczek żywnościowych, które były przygotowywane i przesyłane do skazanego spoza zakładu karnego (zgodnie z poprzednim brzmieniem art. 113a § 3 zdanie 1 k.k.w., skazany miał prawo otrzymać raz na kwartał taką paczkę z żywnością o ciężarze nieprzekraczającym wraz z opakowaniem 5 kg, niekoniecznie od osoby najbliższej). O likwidacji tego rodzaju paczek żywnościowych przesądził przede wszystkim wzgląd na bezpieczeństwo jednostek penitencjarnych, gdyż – jak wskazuje się w praktyce służby więziennej – paczki takie „były podstawowym kanałem przedostawania się do [...] jednostek narkotyków i innych przedmiotów niedozwolonych, np. telefonów” (*Paczki żywnościowe dla więźniów*, „Forum Penitencjarne” 2015, nr 4, s. 20 [wypowiedź dyrektora Biura Prawnego Centralnego Zarządu Służby Więziennej M. Zonia]; na ten sam powód wskazuje również nauka prawa karnego wykonawczego, dodając nadto, że w przegląd i dokładne sprawdzanie tzw. zewnętrznych paczek żywnościowych zaangażowanych było wielu funkcjonariuszy służby więziennej, „którzy w tym czasie mogliby się skupić na innych

ważniejszych zadaniach” – tamże, s. 21 [wypowiedź prof. T. Szymanowskiego]). Obecnie, zgodnie z aktualnym brzmieniem art. 113a § 3 k.k.w., skazany ma prawo otrzymać paczkę żywnościową częściej, bo już raz w miesiącu, jednakże wchodzące w jej skład artykuły żywnościowe lub wyroby tytoniowe muszą być zakupione za pośrednictwem zakładu karnego (w praktyce jest to zakup dokonywany w punkcie sprzedaży jednostki penitencjarnej – tzw. kantynie więziennej). Zakupu takiego może dokonać sam skazany albo osoba dla niego najbliższa, co wiąże się z koniecznością złożenia stosownego zamówienia i pokrycia kosztów paczki żywnościowej.

W kontekście zarzutów skarżącego należy podkreślić, że zdanie 3 art. 113a § 3 k.k.w. nie pozostawia wątpliwości, że zamówienie na paczkę żywnościową dla skazanego może zostać złożone, oprócz niego samego, tylko przez osobę mu najbliższą.

Jednocześnie bezsporne jest, że pojęcie osoby najbliższej, o jakiej mowa w art. 113a § 3 zdanie 3 k.k.w., należy rozumieć zgodnie z definicją legalną z art. 115 § 11 k.k. Przepis ten stanowi, jak już wskazano, że: „Osobą najbliższą jest małżonek, wstępny, zstępny, rodzeństwo, powinowaty w tej samej linii lub stopniu, osoba pozostająca w stosunku przysposobienia oraz jej małżonek, a także osoba pozostająca we wspólnym pożyciu”. Jest to wyliczenie enumeratywne, co oznacza, że pojęcia osoby najbliższej nie można rozszerzać na inne kategorie osób niż wyczerpująco wymienione w przytoczonym przepisie (zob. np. P. Daniluk [w:] *Kodeks karny. Komentarz*, red. R.A. Stefański, Warszawa 2015, s. 686).

Zawartość normatywna art. 113a § 3 k.k.w. i art. 115 § 11 k.k. nie pozostawia zatem wątpliwości, że osoba, która – w świetle treści skargi konstytucyjnej i dołączonych do niej dokumentów – jest wyłącznie znajomą skarżącego, *de lege lata* nie może złożyć zamówienia na przeznaczoną dla niego paczkę żywnościową.

III. Zarzuty skarżącego i stanowisko Rzecznika Praw Obywatelskich

1. Skarżący w *petitum* skargi konstytucyjnej zarzuca, że art. 113a § 3 k.k.w. „w zakresie, w jakim przewiduje, iż zamówienie na paczkę żywnościową dla skazanego może być złożone tylko przez osobę najbliższą” jest niezgodny z art. 32 ust. 1 i ust. 2 w związku z art. 41 ust. 4, art. 2 Konstytucji. W dalszej części skargi konstytucyjnej doprecyzowuje zaś, że podnoszony zarzut niekonstytucyjności dotyczy wyłącznie „zdania trzeciego dyspozycji art. 113a § 3 k.k.w.”. Takie

doprecyzowanie przedmiotu kontroli koresponduje z uzasadnieniem skargi konstytucyjnej, istotą przedstawionego w niej zarzutu oraz zawartością normatywną art. 113a § 3 k.k.w., co nakazuje ograniczyć analizę konstytucyjności wyłącznie do art. 113a § 3 zdanie 3 k.k.w.

W niezwykle lakonicznym co do istoty uzasadnieniu zarzutu skargi konstytucyjnej wywodzi się, że „treść zdania trzeciego dyspozycji art. 113a § 3 k.k.w. prowadzi wprost do różnego ukształtowania uprawnień do uzyskania paczki żywnościowej przez osoby pozbawione wolności jedynie z uwagi na posiadanie, lub też nie posiadanie przebywających na wolności osób, którym ustawa przyznaje przymiot «osób najbliższych» dla skazanego”. I dalej: „Aktualne ukształtowanie treści zdania trzeciego art. 113a § 3 k.k.w. powoduje *de facto*, iż skazany nie posiadający najbliższej rodziny, ani innych osób wyszczególnionych w dyspozycji art. 115 § 11 k.k. zostaje pozbawiony prawa do uzyskania raz w miesiącu paczki żywnościowej zamówionej przez osobę trzecią przebywającą na wolności. Zdaniem skarżącego wprowadzenie przez ustawodawcę przedmiotowej regulacji niewątpliwie godzi w zasadę równości wobec prawa naruszając w tym prawo do humanitarnego traktowania każdego skazanego, który tylko i wyłącznie z powodu nieposiadania «osób najbliższych» zostaje pozbawiony prawa do pozyskania dodatkowego comiesięcznego oprowiantowania. Aktualne brzmienie części kwestionowanego przepisu prowadzi przy tym do bezpośredniej dyskryminacji osób takich jak skarżący tj. odbywających karę pozbawienia wolności nieposiadających na wolności osób najbliższych w rozumieniu art. 115 ust. [powinno być § – uwaga własna] 11 k.k.”.

2. Udział w niniejszym postępowaniu zgłosił Rzecznik Praw Obywatelskich, wyrażając stanowisko, że art. 113a § 3 k.k.w. „w brzmieniu obowiązującym od 1 lipca 2015 r. w zakresie, w jakim przewiduje, iż zamówienie na paczkę żywnościową dla skazanego może być złożone (oprócz skazanego) tylko przez osobę najbliższą” jest niezgodny z art. 32 ust. 1 i ust. 2 w związku z art. 41 ust. 4 i art. 2 Konstytucji.

IV. Analiza formalnoprawna

1. Analiza skargi konstytucyjnej wraz z uzasadnieniem nie pozostawia wątpliwości, że skarżący za podstawowy wzorzec kontroli w niniejszej sprawie uznaje art. 32 ust. 1 i ust. 2 Konstytucji. Z uwagi na to, że niniejsze postępowanie zostało

zainicjowane skargą konstytucyjną, szczególnie istotne staje się ustalenie, czy skarżący potraktował ów art. 32 ust. 1 i ust. 2 Konstytucji jako samodzielny wzorzec kontroli, czy też jako wzorzec związkowy, łączący się z określonym konstytucyjnym prawem podmiotowym. Zgodnie bowiem z utrwaloną linią orzecniczą Trybunału Konstytucyjnego, unormowana w art. 32 Konstytucji zasada równości nie jest samodzielnym źródłem praw lub wolności o charakterze podmiotowym, co oznacza, że przedmiotem skargi konstytucyjnej nie może być naruszenie samej zasady równości, lecz jej naruszenie w związku z określonym konstytucyjnym prawem podmiotowym (zob. zwłaszcza postanowienie TK z 24 października 2001 r., sygn. akt SK 10/01; a także np. wyroki TK z: 1 kwietnia 2008 r., sygn. akt SK 96/06; 12 stycznia 2010 r., sygn. akt SK 2/09; 23 marca 2010 r., sygn. akt SK 47/08 oraz postanowienia TK z: 28 października 2008 r., sygn. akt Ts 177/08; 1 kwietnia 2009 r., sygn. akt SK 42/07; 25 listopada 2009 r., sygn. akt SK 30/07; 26 listopada 2009 r., sygn. akt SK 7/08).

Już *petitum* skargi konstytucyjnej jednoznacznie wskazuje, że skarżący nie traktuje art. 32 ust. 1 i ust. 2 Konstytucji jako samodzielnego wzorca kontroli, lecz ujmuje go jako wzorzec związkowy, łączący się z art. 41 ust. 4 Konstytucji. Ten ostatni przepis normuje zaś, o czym będzie jeszcze mowa, prawo podmiotowe każdej osoby pozbawionej wolności do bycia traktowanym w sposób humanitarny. Także uzasadnienie skargi konstytucyjnej potwierdza, że jej przedmiotem nie jest naruszenie samej zasady równości, lecz jej naruszenie w związku ze wskazanym konstytucyjnym prawem podmiotowym. Skarżący podnosi wszak m.in., że kwestionowany przepis „godzi w zasadę równości wobec prawa naruszając w tym prawo do humanitarnego traktowania każdego skazanego, który tylko i wyłącznie z powodu nieposiadania «osób najbliższych» zostaje pozbawiony prawa do pozyskania dodatkowego comiesięcznego oprowiantowania”.

Wobec powyższego wzorzec kontroli w niniejszej sprawie powinien być ujęty jako art. 32 ust. 1 i ust. 2 w związku z art. 41 ust. 4 Konstytucji, co odpowiada formule *petitum* skargi konstytucyjnej.

2. Skarżący za jeden z wzorców kontroli uznał także art. 2 Konstytucji („Rzeczpospolita Polska jest demokratycznym państwem prawnym, urzeczywistniającym zasady sprawiedliwości społecznej”). W związku z tym wymaga zaakcentowania, że art. 2 Konstytucji tylko w pewnych wypadkach może stanowić

podstawę skargi konstytucyjnej, a możliwość tę „należy traktować jako wyjątkową i subsydiarną” (wyrok TK z 10 lipca 2007 r., sygn. akt SK 50/06). Zdaniem Trybunału Konstytucyjnego, pojawia się ona w dwóch sytuacjach: „Po pierwsze, jeżeli skarżący wskaże wywiedzione z art. 2 Konstytucji prawa lub wolności, które wyraźnie nie zostały wysłowione w treści innych przepisów konstytucyjnych, to ten przepis będzie pełnił funkcję samodzielnego wzorca kontroli konstytucyjności prawa (zob. postanowienia z dnia 24 stycznia 2001 r., sygn. TS 129/00, OTK ZU 2002, nr 4/B, poz. 248; z dnia 21 czerwca 2001 r., sygn. TS 187/00, OTK ZU 2002, nr 3/B, poz. 203; z dnia 6 marca 2001 r., sygn. TS 199/00, OTK ZU 2001, nr 4, poz. 107; z dnia 10 sierpnia 2001, sygn. TS 56/01, OTK ZU 2001, nr 8, poz. 289 oraz wyrok z dnia 12 grudnia 2001 r., sygn. SK 26/01, OTK ZU 2001, nr 8, poz. 258). Po drugie, jeżeli skarżący odwoła się do jednej z zasad wyrażonych w art. 2 Konstytucji dla uzupełnienia lub wzmocnienia argumentacji dotyczącej naruszenia praw i wolności statuowanych w innym przepisie konstytucyjnym, to art. 2 Konstytucji pełnić będzie funkcję pomocniczego wzorca kontroli występującego w powiązaniu z innym przepisem konstytucyjnym (zob. wyrok z dnia 6 lutego 2002 r., sygn. SK 11/01, OTK ZU 2002, nr 1/A, poz. 2)” (wyrok TK z 10 lipca 2007 r., sygn. akt SK 50/06; por. też np. postanowienie TK z 28 października 2008 r., sygn. akt Ts 177/08).

Analiza skargi konstytucyjnej wraz z uzasadnieniem pozwala przyjąć, że skarżący nadaje art. 2 Konstytucji rolę „pomocniczego wzorca kontroli występującego w powiązaniu z innym przepisem konstytucyjnym”. Przyjmuje bowiem, po uprzednim wyprowadzeniu z art. 2 Konstytucji zasady sprawiedliwości społecznej, że zgodnie z nią państwo ma m.in. „ograniczać drastyczne różnicowanie członków społeczeństwa należących do określonych grup społecznych”. Stwierdzenie to, odczytywane w kontekście pozostałych wzorców kontroli i pozostałego uzasadnienia skargi konstytucyjnej, zdaje się wskazywać, że skarżący kreuje łączność art. 2 Konstytucji z jej art. 32 ust. 1 i ust. 2 w związku z art. 41 ust. 4. W tym ujęciu art. 32 ust. 1 i ust. 2 w związku z art. 41 ust. 4 Konstytucji stanowi zasadniczą podstawę normatywną dla zarzutu, iż kwestionowany przepis w sposób niekonstytucyjny różnicuje sytuację osadzonych, gdy idzie o ich humanitarne traktowanie (prawo do bycia traktowanym w sposób humanitarny). Z kolei art. 2 Konstytucji, a ściślej zwarta w nim zasada sprawiedliwości społecznej, służy jedynie uzupełnieniu czy też

wzmocnieniu tego zarzutu przez przyjęcie, że stanowi ona podstawę niepozwalającą na „drastyczne różnicowanie”.

Tym samym skarżący dopatruje się niezgodności kwestionowanego przepisu z art. 32 ust. 1 i ust. 2 w związku z art. 41 ust. 4 w związku z art. 2 Konstytucji. Przy czym z tego ostatniego przepisu wyprowadza zasadę sprawiedliwości społecznej.

Takie ujęcie wzorca kontroli w niniejszej sprawie nie wydaje się jednak być właściwe. Trzeba mieć bowiem na uwadze, że w orzecznictwie Trybunału Konstytucyjnego przyjmuje się, że: „[...] zasada sprawiedliwości społecznej pokrywa się z zasadą równości, będącą jej konkretyzacją. *Prima facie* nie ulega zatem wątpliwości, że naruszenie zasady równości jest równoznaczne z naruszeniem zasady sprawiedliwości społecznej w analizowanym obszarze [nakazu równego traktowania równych – uwaga własna]. Należy jednak uznać, iż w razie sformułowania zarzutu niezgodności określonej regulacji prawnej z ustawą zasadniczą, związanego z nieuzasadnionym zróżnicowaniem sytuacji prawnej podmiotów podobnych, jako wzorzec kontroli powinna zostać wskazana zasada równości, a nie zasada sprawiedliwości społecznej, która – ze względu na regułę *lex specialis derogat legi generali* – nie stanowi wówczas odpowiedniego kryterium oceny konstytucyjności kwestionowanej regulacji. Powołanie w takiej sytuacji jako wzorca kontroli zasady sprawiedliwości społecznej prowadziłoby do stwierdzenia, że dany przepis prawny nie narusza omawianej zasady konstytucyjnej. Zastrzeżenia co do konstytucyjności uregulowań przewidujących nierówne traktowanie równych powinny być weryfikowane jedynie w kontekście zasady równości [...]” (wyrok TK z 12 lipca 2012 r., sygn. akt P 24/10; zob. również przywołane tam inne orzeczenia TK, a także wyrok TK z 8 czerwca 2016 r. sygn. akt K 37/13, gdzie potwierdzono, że: „[...] w zakresie obowiązków o charakterze formalnym, czyli nakazu równego traktowania równych, zasada sprawiedliwości społecznej pokrywa się z zasadą równości, będącą jej konkretyzacją. [...] w razie sformułowania zarzutu niezgodności danej regulacji prawnej z ustawą zasadniczą, związanego z nieuzasadnionym zróżnicowaniem sytuacji prawnej podmiotów podobnych, jako wzorzec kontroli powinna zostać wskazana zasada równości (lub będące jej rozwinięciem inne unormowania konstytucyjne), a nie zasada sprawiedliwości społecznej, która – ze względu na regułę *lex specialis derogat legi generali* – nie stanowi wówczas odpowiedniego kryterium oceny konstytucyjności kwestionowanej regulacji. [...] w orzecznictwie Trybunału co do zasady przyjmuje się pogląd

o zbędności orzekania o naruszeniu zasady sprawiedliwości społecznej w sytuacji, gdy jako wzorce kontroli wskazywane są przepisy Konstytucji formułujące zasadę równości, zaś argumentacja przedstawiona na poparcie obu zarzutów się powtarza [jest zbieżna] lub podmiot inicjujący postępowanie przed Trybunałem nie powołał odrębnych, dodatkowych argumentów świadczących o samoistnym [tj. niezależnym od sprzeczności z zasadą równości] naruszeniu zasady sprawiedliwości społecznej [...]”).

Mając na uwadze powyższe stanowisko Trybunału Konstytucyjnego, a także to, iż przedstawione przez skarżącego argumenty mające przemawiać za niezgodnością art. 113a § 3 zdanie 3 k.k.w. z art. 2 i art. 32 ust. 1 i ust. 2 Konstytucji są tożsame, należy stwierdzić, że orzekanie o zgodności kwestionowanego przepisu z wyprowadzaną z art. 2 Konstytucji zasadą sprawiedliwości społecznej jest zbędne (por. m.in. wyrok TK z 18 grudnia 2008 r., sygn. akt P 16/07). I dlatego też postępowanie niniejsze we wskazanym zakresie powinno zostać **umorzone** na podstawie art. 59 ust. 1 pkt 3 ustawy z dnia 30 listopada 2016 r. o organizacji i trybie postępowania przed Trybunałem Konstytucyjnym (Dz. U. poz. 2072) ze względu na zbędność wydania wyroku.

3. Przeprowadzona analiza formalnoprawna upoważnia zatem do uznania, że kwestionowany art. 113a § 3 zdanie 3 k.k.w. może w niniejszej sprawie podlegać konstytucyjnej ocenie merytorycznej wyłącznie z perspektywy art. 32 ust. 1 i ust. 2 w związku z art. 41 ust. 4 Konstytucji.

V. Wzorce kontroli

1. W art. 32 Konstytucji unormowano zasadę równości. Nastąpiło to przez określenie w ust. 1 ogólnego pojęcia i zakresu tej zasady („Wszyscy są wobec prawa równi. Wszyscy mają prawo do równego traktowania przez władze publiczne”) oraz sformułowanie w ust. 2 zakazu dyskryminacji („Nikt nie może być dyskryminowany w życiu politycznym, społecznym lub gospodarczym z jakiejkolwiek przyczyny”). Zobacz np. L. Garlicki [w:] *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Komentarz*, t. III, red. L. Garlicki, Warszawa 2003, komentarz do art. 32, s. 5 i n.; wyroki TK z: 23 października 2001 r., sygn. akt K 22/01; 2 kwietnia 2003 r., sygn. akt K 13/02.

W orzecznictwie Trybunału Konstytucyjnego przyjmuje się, że istotą zasady równości jest „[...] równe traktowanie wszystkich podmiotów charakteryzujących się w równym stopniu daną cechą istotną (relewantną)”. Zatem „[...] wszystkie podmioty charakteryzujące się daną cechą istotną w równym stopniu, mają być traktowane równo, tzn. według jednakowej miary, bez zróżnicowań zarówno dyskryminujących, jak i faworyzujących [...]. Oznacza to jednocześnie dopuszczalność zróżnicowania sytuacji prawnej różnych podmiotów [...]. Dopiero, jeżeli kontrolowana norma traktuje odmiennie adresatów, którzy odznaczają się określoną cechą wspólną, to mamy do czynienia z odstępstwem od zasady równości [...]. [...] takie odstępstwo nie musi jednak oznaczać naruszenia art. 32 konstytucji. Niezbędna jest wówczas ocena przyjętego kryterium zróżnicowania [...]” (wyrok TK z 17 stycznia 2001 r., sygn. akt K 5/00; zob. też np. orzeczenie TK z 28 listopada 1995 r., sygn. akt K 17/95 oraz wyroki TK z: 9 czerwca 1998 r., sygn. akt K 28/97; 20 października 1998 r., sygn. akt K 7/98; 28 marca 2007 r., sygn. akt K 40/04; 18 lipca 2008 r., sygn. akt P 27/07; 18 listopada 2008 r., sygn. akt P 47/07).

Trybunał Konstytucyjny stoi przy tym na stanowisku, że: „Aby odpowiedzieć na pytanie, czy dane kryterium może stanowić podstawę różnicowania podmiotów prawa, charakteryzujących się wspólną cechą istotną, należy rozstrzygnąć: 1) czy kryterium to pozostaje w racjonalnym związku z celem i treścią danej regulacji; 2) czy waga interesu, któremu różnicowanie ma służyć pozostaje w odpowiedniej proporcji do wagi interesów, które zostaną naruszone w wyniku wprowadzonego różnicowania; 3) czy kryterium różnicowania pozostaje w związku z innymi wartościami, zasadami, czy normami konstytucyjnymi, uzasadniającymi odmienne traktowanie podmiotów podobnych” (wyrok TK z 20 października 1998 r., sygn. akt K 7/98; zob. też np. wyroki TK z: 9 czerwca 1998 r., sygn. akt K 28/97; 28 marca 2007 r., sygn. akt K 40/04; 7 listopada 2007 r., sygn. akt K 18/06; 1 kwietnia 2008 r., sygn. akt SK 77/06; 18 lipca 2008 r., sygn. akt P 27/07; 18 listopada 2008 r., sygn. akt P 47/07).

W związku z tym, że skarżący w treści skargi konstytucyjnej wyraźnie wskazuje, że jako wzorzec kontroli traktuje zarówno ust. 1, jak i ust. 2 art. 32 Konstytucji, trzeba zaakcentować dopuszczalność i celowość równoległego badania konstytucyjności kwestionowanego przepisu z zasadą równości i zakazem dyskryminacji. Jak zasadnie zauważa bowiem Trybunał Konstytucyjny: „[...] art. 32 Konstytucji stanowi normatywną całość, albowiem w kontekście ustępu pierwszego

wymienionego artykułu, formułującego w sposób ogólny zasadę równości jako normę konstytucyjną adresowaną do wszelkich organów władzy publicznej (zarówno tych, które prawo stanowią, jak i tych, które je stosują), ustęp drugi doprecyzowuje znaczenie tejże zasady w ten sposób, że «wyraża uniwersalny charakter zasady równości, nakazując jej przestrzeganie we wszystkich sferach życia – zarówno w życiu politycznym, społecznym jak i gospodarczym», a ponadto «określa bliżej granice dopuszczalnych różnicowań podmiotów prawa». W myśl tego przepisu żadne kryterium nie może stanowić podstawy różnicowań niesprawiedliwych, dyskryminujących określone podmioty [...] prawo do równego traktowania wyrażone w art. 32 ust. 1 Konstytucji oraz wysłowiony w art. 32 ust. 2 ustawy zasadniczej zakaz dyskryminacji «stanowią dwie strony tego samego medalu, czyli pozytywny oraz negatywny aspekt konstytucyjnej zasady równości» (wyrok TK z 8 czerwca 2016 r., sygn. akt K 37/13 oraz przywołane tam inne orzeczenia TK).

Taki kształt normatywny art. 32 Konstytucji nie oznacza jednak, jak to niekiedy przyjmuje Trybunał Konstytucyjny, że orzeczenie w przedmiocie zgodności kwestionowanego przepisu z art. 32 ust. 1 Konstytucji czyni zbędnym wydawanie wyroku „w zakresie zgodności z art. 32 ust. 2 Konstytucji” (wyrok TK z 8 czerwca 2016 r., sygn. akt K 37/13). To pomniejszałoby bowiem znaczenie unormowania z art. 32 ust. 2 Konstytucji, a w skrajnych wypadkach mogłoby nawet prowadzić do wniosku o jego zbędności i do przejęcia w praktyce orzeczniczej jego roli przez art. 32 ust. 1 Konstytucji. I dlatego też Sejm, akceptując tezę o art. 32 Konstytucji jako normatywnej całości, przyjmuje w niniejszej sprawie dopuszczalność i celowość orzekania o zgodności art. 113a § 3 zdanie 3 k.k.w. z art. 32 ust. 1 i ust. 2 Konstytucji.

2. Zgodnie z art. 41 ust. 4 Konstytucji: „Każdy pozbawiony wolności powinien być traktowany w sposób humanitarny”. W przytoczonym przepisie unormowano „zasadę humanitarnego traktowania osób pozbawionych wolności”, którą należy postrzegać także jako prawo podmiotowe jednostki (P. Wiliński, P. Karlik [w:] *Konstytucja RP. Komentarz*, t. I, red. M. Safjan, L. Bosek, Warszawa 2016, komentarz do art. 41, nb. 57), a ściślej – prawo podmiotowe każdej osoby pozbawionej wolności. Jego treścią jest bycie traktowanym w sposób humanitarny (szerzej na temat zakresu normatywnego i zakresu zastosowania art. 41 ust. 4 Konstytucji w punkcie VI.3 niniejszego pisma).

Należy podkreślić, że – zgodnie z orzecznictwem Trybunału Konstytucyjnego – wynikające z art. 41 ust. 4 Konstytucji prawo do bycia traktowanym w sposób humanitarny ma charakter absolutny i w związku z tym nie może być ono ograniczane na warunkach przewidzianych w art. 31 ust. 3 Konstytucji (zob. wyroki TK z: 26 maja 2008 r., sygn. akt SK 25/07; 31 marca 2015 r., sygn. akt U 6/14).

VI. Analiza zgodności

1. W pierwszej kolejności wypada zaakcentować, że zarzuty skarżącego skierowane są wobec prawidłowo zdekodowanego stanu prawnego. Rzeczywiście jest bowiem tak, że kwestionowany art. 113a § 3 zdanie 3 k.k.w. w sposób bezsporny przesądza, iż zamówienie na paczkę żywnościową dla skazanego może zostać złożone, oprócz niego samego, tylko przez osobę mu najbliższą w rozumieniu art. 115 § 11 k.k. Jednocześnie informacje zawarte w skardze konstytucyjnej i dołączonych do niej dokumentach pozwalają stwierdzić, że osoba usiłująca złożyć zamówienie na paczkę żywnościową dla M T nie była osobą mu najbliższą, ale tylko jego znajomą.

Wobec powyższego administracja Aresztu Śledczego w B zasadnie odmówiła zrealizowania rzeczonyj paczki żywnościowej. Nie mamy tu zatem do czynienia z wadliwym stosowaniem prawa, czy też jego błędną interpretacją.

2. Sejm podziela stanowisko skarżącego, że art. 113a § 3 zdanie 3 k.k.w. różnicuje podmioty prawa charakteryzujące się wspólną im cechą istotną (relewantną). Należy však przyjąć, iż da się wyodrębnić grupę osób, które odznaczają się relewantną cechą wspólną, a cechą tą jest skazanie i odbywanie kary pozbawienia wolności. W ramach tej grupy kwestionowana norma prawna dokonuje różnicowania. Mianowicie inaczej traktuje tych skazanych odbywających karę pozbawienia wolności, którzy posiadają osoby im najbliższe w rozumieniu art. 115 § 11 k.k., a inaczej tych, którzy takich osób nie posiadają. To odmienne traktowanie następuje w związku z prawem skazanych odbywających karę pozbawienia wolności do otrzymania paczki żywnościowej i polega na tym, że tylko ci z nich, którzy mają osoby najbliższe, mogą otrzymać paczkę żywnościową zamówioną zewnątrz (oprócz tej możliwości są oni uprawnieni do samodzielnego złożenia zamówienie na paczkę, realizowanego po pokryciu jej kosztów). Natomiast skazani odbywający karę

pozbawienia wolności, nieposiadający osób najbliższych w rozumieniu art. 115 § 11 k.k., mogą otrzymać paczkę żywnościową tylko wówczas, gdy sami złożą stosowne zamówienie i pokryją koszty przygotowania takiej paczki.

Mamy tu zatem do czynienia z odstępstwem od zasady równości. Trzeba jednak pamiętać, o czym była już mowa, że nie każde odstępstwo od zasady równości oznacza naruszenie art. 32 Konstytucji. Przy czym w niniejszej sprawie brak naruszenia wskazanego wzorca kontroli wynika przede wszystkim nie tyle z przyjętego kryterium zróżnicowania, ile z nienaruszenia przez art. 113a § 3 zdanie 3 k.k.w. art. 41 ust. 4 Konstytucji. A skoro skarżący, związany wymogami formalnymi skargi konstytucyjnej, ujął wzorzec kontroli jako art. 32 ust. 1 i ust. 2 w związku z art. 41 ust. 4 Konstytucji – zarzucając, że art. 113a § 3 zdanie 3 k.k.w. „godzi w zasadę równości wobec prawa naruszając w tym prawo do humanitarnego traktowania każdego skazanego, który tylko i wyłącznie z powodu nieposiadania «osób najbliższych» zostaje pozbawiony prawa do pozyskania dodatkowego comiesięcznego oprowiantowania” – to nieuchybienie przez kwestionowany przepis konstytucyjnemu standardowi traktowania osób pozbawionych wolności w sposób humanitarny, oznacza jednocześnie nieuchybienie art. 32 ust. 1 i ust. 2 w związku z art. 41 ust. 4 Konstytucji. Innymi słowy, jeśli skarżący zarzuca art. 113a § 3 zdanie 3 k.k.w. naruszenie zasady równości w związku z prawem osadzonego do bycia traktowanym w sposób humanitarny, to stwierdzenie nienaruszenia przez kwestionowany przepis owego prawa, niweczy cały ten zarzut.

3. Zajmując stanowisko, iż art. 113a § 3 zdanie 3 k.k.w. nie narusza art. 41 ust. 4 Konstytucji należy w pierwszej kolejności poczynić kilka bardziej szczegółowych, niż zawarte w punkcie V.2 niniejszego pisma, uwag na temat tego wzorca kontroli. Mianowicie dla określenia zakresu normatywnego, a przez to zakresu zastosowania art. 41 ust. 4 Konstytucji fundamentalne znaczenie ma ustalenie, co należy rozumieć przez humanitarne traktowanie osób pozbawionych wolności. Ujmując zaś rzecz z innej strony należy odpowiedzieć na pytanie, w jakich sytuacjach można mówić o traktowaniu osób pozbawionych wolności w sposób niehumanitarny, a więc sprzeczny z art. 41 ust. 4 Konstytucji. W ocenie Sejmu niehumanitarnego traktowania osób pozbawionych wolności nie można utożsamiać z każdego rodzaju dolegliwościami, uciążliwościami czy też ograniczeniami, które dotyczą lub mogą dotyczyć te osoby. Jest bowiem rzeczą oczywistą, że osoby

pozbawione wolności podlegają i muszą podlegać określonym rygorom, które są z kolei odczuwane przez nie jako dolegliwość czy uciążliwość. Nikt jednak nie kwestionuje tego, że jest to wpisane w istotę kary pozbawienia wolności. Wręcz przeciwnie, w doktrynie prawa karnego podkreśla się, że każda kara jest dolegliwością, a kara kryminalna, którą jest m.in. kara pozbawienia wolności, charakteryzuje się szczególną dotkliwością dla skazanego (zob. np. I. Andrejew, *Polskie prawo karne w zarysie*, Warszawa 1980, s. 243; T. Bojarski, *Polskie prawo karne. Zarys części ogólnej*, Warszawa 2003, s. 207 i n.; J. Śliwowski, *Prawo karne*, Warszawa 1979, s. 254; J. Warylewski, *Prawo karne. Część ogólna*, Warszawa 2004, s. 355). Z kolei w doktrynie prawa konstytucyjnego na gruncie art. 41 ust. 4 Konstytucji wskazuje się, że: „Cierpienie, jakie zadaje się człowiekowi przez samo pozbawienie go wolności nie powinno być powiększane i wzmagane przez jego upokarzanie czy maltretowanie” (P. Winczorek, *Komentarz do Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r.*, Warszawa 2000, s. 62), dostrzegając tym samym naturalny związek odbywania kary pozbawienia wolności z określonym poziomem „cierpienia” skazanego.

W związku z powyższym niehumanitarnego traktowania osób pozbawionych wolności nie można rozumieć szeroko, identyfikując je z ograniczeniami, które nie niosą ze sobą nadmiernej dolegliwości czy też uciążliwości dla osadzonego. Nazbyt szerokie rozumienie tego pojęcia mogłoby bowiem w skrajnych wypadkach prowadzić do podważania istoty kary pozbawienia wolności. Wydaje się, że niehumanitarne traktowanie osób pozbawionych wolności, które pozostaje w sprzeczności z art. 41 ust. 4 Konstytucji, obejmuje swoim zakresem tylko takie sytuacje, gdzie stosuje się wobec nich rygory nadmierne, o wysokim poziomie dolegliwości czy uciążliwości.

O tym, że niehumanitarne traktowanie osób pozbawionych wolności należy wiązać z rygorami nadmiernymi, o wysokim poziomie dolegliwości czy uciążliwości, zdaje się świadczyć to, że art. 41 ust. 4 Konstytucji bardzo często łączony jest z art. 40 Konstytucji (zob. np. wyroki TK z: 26 maja 2008 r., sygn. akt SK 25/07; 20 listopada 2012 r., sygn. akt SK 3/12; 31 marca 2015 r., sygn. akt U 6/14). Tymczasem w tym ostatnim przepisie nie mówi się o jakichkolwiek dolegliwościach czy uciążliwościach dla człowieka, ale o szczególnie drastycznych aktach, jakimi są tortury, okrutne, niehumanitarne lub poniżające traktowanie i karanie, kary cielesne. Nie sposób przy tym nie zauważyć semantycznej zbieżności między wyrażeniem

„niehumanitarne traktowanie” a użytym w art. 40 Konstytucji wyrażeniem „niehumanitarne traktowanie” (zwraca na to uwagę także P. Sarnecki [w:] *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Komentarz*, t. III, red. L. Garlicki, Warszawa 2003, komentarz do art. 41, s. 8). Zakaz wykładni synonimicznej (zakaz przypisywania tego samego znaczenia zwrotom różnokształtnym) nie pozwala oczywiście nadawać tym wyrażeniom tego samego znaczenia, jednakże nie można ignorować ich podobieństwa. Innymi słowy przy interpretacji niehumanitarnego traktowania na gruncie art. 41 ust. 4 Konstytucji nie można nie wziąć pod uwagę tego, że w art. 40 Konstytucji występuje wyrażenie podobne („niehumanitarne traktowanie”), które opisuje zachowanie wymierzone „przeciwko samej naturze człowieka” (P. Sarnecki [w:] *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Komentarz*, t. III, red. L. Garlicki, Warszawa 2003, komentarz do art. 40, s. 1). Zachowanie polegające na „ingerencji w sferę fizycznej lub psychicznej integralności człowieka”, które od tortur odróżnia się przede wszystkim „mniejszym poziomem drastyczności (dolegliwości dla ofiary)”; poziom ten jednak „musi osiągnąć pewne, bliżej nieokreślone, minimum”, oceniane przy uwzględnieniu całokształtu „okoliczności towarzyszących badanemu zdarzeniu” (P. Daniluk, *Zakaz tortur, okrutnego, niehumanitarnego lub poniżającego traktowania oraz niedobrowolnych eksperymentów naukowych w kontekście leczenia bez zgody*, „Przegląd Sejmowy” 2012, nr 1, s. 175-176).

Można zgodzić się z Trybunałem Konstytucyjnym, że: „Traktowanie «humanitarne» [w ujęciu art. 41 ust. 4 Konstytucji – uwaga własna] obejmuje coś więcej niż tylko niestosowanie tortur i zakaz traktowania okrutnego, niehumanitarnego i poniżającego, o którym mowa w art. 40 Konstytucji” (wyrok TK z 26 maja 2008 r., sygn. akt SK 25/07; por. również wyrok TK z 31 marca 2015 r. sygn. akt U 6/14 oraz P. Sarnecki [w:] *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej...*, komentarz do art. 41, s. 8). Jednakże trzeba przy tym podkreślić, że to „coś więcej” nie może być rozumiane jako prowadzące do uznania za niehumanitarne traktowanie ograniczeń, które nie niosą ze sobą nadmiernej dolegliwości czy też uciążliwości dla pozbawionego wolności. Wydaje się, że sam Trybunał Konstytucyjny ma tego świadomość, skoro stwierdza: „Traktowanie humanitarne musi uwzględniać minimalne potrzeby każdego człowieka, z uwzględnieniem przeciętnego poziomu życia w danym społeczeństwie [...]” (wyrok TK z 26 maja 2008 r., sygn. akt SK 25/07; a także wyroki TK z: 20 listopada 2012 r., sygn. akt SK 3/12; 31 marca 2015 r., sygn. akt U 6/14; analogiczne P. Sarnecki [w:] *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej...*, komentarz do art. 41, s. 8). Użycie tu

wyrażenia „minimalne potrzeby” zdaje się wykluczać szerokie rozumienie niehumanitarnego traktowania osób pozbawionych wolności.

4. Mając na uwadze powyższe należy stwierdzić, że tego, iż skazani odbywający karę pozbawienia wolności, nieposiadający osób najbliższych w rozumieniu art. 115 § 11 k.k., mogą otrzymać paczkę żywnościową tylko wówczas, gdy sami złożą stosowne zamówienie i pokryją koszty przygotowania takiej paczki, nie można uznać za traktowanie ich w sposób niehumanitarny, naruszający art. 41 ust. 4 Konstytucji. Nie mamy tu wszak do czynienia z takim nadmiernym rygorem, którego poziom dolegliwości czy uciążliwości dla skazanego byłby wysoki, zbliżający się już choćby tylko trochę do niehumanitarnego traktowania w ujęciu art. 40 Konstytucji. Nie można tu także mówić, w ślad za przedstawionym wyżej orzecnictwem Trybunału Konstytucyjnego, o godzeniu w „minimalne potrzeby” skazanych odbywających karę pozbawienia wolności, ustalane „z uwzględnieniem przeciętnego poziomu życia w danym społeczeństwie”.

5. Przede wszystkim trzeba zauważyć, że brak możliwości otrzymania paczki żywnościowej zamówionej z zewnątrz nie oznacza dla skazanych odbywających karę pozbawienia wolności braku wyżywienia. Co więcej, nie oznacza to również niedożywienia, czy też braku dostępu do wyżywienia o odpowiedniej jakości lub odpowiednim zróżnicowaniu. Wszak skazani ci, zgodnie z art. 102 pkt 1 k.k.w., mają prawo do „odpowiedniego ze względu na zachowanie zdrowia wyżywienia”, bezpłatnego i serwowanego w jednostce penitencjarnej. W szczególności oznacza to, jak stanowi art. 109 § 1 k.k.w., że skazany przebywający w zakładzie karnym lub areszcie śledczym „otrzymuje trzy razy dziennie napój i posiłki o odpowiedniej wartości odżywczej, w tym co najmniej jeden posiłek gorący, z uwzględnieniem rodzaju wykonywanej pracy i wieku skazanego, a w miarę możliwości także wymogów religijnych i kulturowych”, a ponadto – jeśli stan zdrowia skazanego tego wymaga – otrzymuje on „wyżywienie według wskazań lekarza”. Doprecyzowanie kwestii wyżywienia ma miejsce w rozporządzeniu Ministra Sprawiedliwości z dnia 19 lutego 2016 r. w sprawie wyżywienia osadzonych w zakładach karnych i aresztach śledczych (Dz. U. poz. 302; dalej: rozporządzenie). Z rozporządzenia tego wynika, że osadzonym przysługują różne rodzaje posiłków, dostosowane do ich cech. Mianowicie są to: posiłki przygotowane dla osadzonych w wieku powyżej

18-go roku życia; posiłki przygotowane dla osadzonych w wieku do ukończenia 18-go roku życia; posiłki lecznicze, w tym lekkostrawne, cukrzycowe i ustalane indywidualnie; posiłki przygotowane dla osadzonych wykonujących pracę w warunkach szczególnie uciążliwych; posiłki przygotowane z uwzględnieniem wymogów religijnych i kulturowych (§ 2 ust. 1 rozporządzenia). Ponadto do każdego wydawanego osadzonemu posiłku obowiązkowo wydaje się napój, w szczególności w postaci wody zdatnej do picia, herbaty lub kawy zbożowej (§ 2 ust. 2 rozporządzenia). Omawiane rozporządzenie szczegółowo określa wartość odżywczą posiłków (białko: 10-15%; tłuszcze: poniżej 30%; węglowodany: 50-65%) oraz ich wartość energetyczną (§ 3 ust. 1-3 rozporządzenia), jak również minimalną ilościową zawartość warzyw lub owoców w posiłkach (poza ziemniakami) – § 3 ust. 4 i ust. 5 rozporządzenia. Jeśli zaś w pomieszczeniu temperatura spowodowana warunkami atmosferycznymi przekracza 28°C, to przebywającemu tam osadzonemu zapewnia się dodatkowe napoje (§ 4 rozporządzenia). W końcu należy też zauważyć, że minimalna stawka dzienna (do jej kalkulacji przyjmuje się ceny zakupu produktów spożywczych) w zależności od rodzaju przysługującego osadzonemu posiłku wynosi od 4 do 5,80 zł (z wyłączeniem posiłku dodatkowego) – § 5 ust. 1 i ust. 2 rozporządzenia.

Jeśli do powyższego dodać, że kilkakrotnie wspomniane już „minimalne potrzeby” skazanych, których zaspakajanie zapewnia ich humanitarne traktowanie, winny być ustalane „z uwzględnieniem przeciętnego poziomu życia w danym społeczeństwie”, to odpowiedź na pytanie, czy brak możliwości otrzymania paczki żywnościowej zamówionej z zewnątrz jest traktowaniem niehumanitarnym jawi się jako oczywista. Dość wskazać, że wiele osób przebywających na wolności nie ma dostępu do takiego wyżywienia, jakie przysługuje osadzonym. Osoby przebywające na wolności nie zawsze bowiem mają możliwość codziennego skonsumowania posiłku gorącego, dostosowanego do wykonywanej pracy i wieku, wymogów religijnych i kulturowych lub stanu zdrowia. Dla porównania można jeszcze wskazać, że w szpitalach, gdzie nie ma ściśle ustalonych prawnie stawek żywieniowych, średnia stawka żywieniowa, obejmująca tzw. wsad do kotła (koszt produktów), w latach 2004-2007 wyniosła od 4,19 do 4,90 zł (ustalenia tego dokonano na podstawie danych uzyskanych ze 133 szpitali publicznych) – *Informacja o wynikach kontroli żywienia i utrzymania czystości w szpitalach publicznych*, Najwyższa Izba

6. Niezależnie od powyższego należy jeszcze wskazać na okoliczność, która czyni analizowany w niniejszej sprawie problem konstytucyjny w znacznej mierze pozornym. Otóż trzeba mieć na uwadze, że skazany odbywający karę pozbawienia wolności może otrzymywać od dowolnej osoby, w tym także od osoby niebędącej osobą dla niego najbliższą w rozumieniu art. 115 § 11 k.k., przekazy pieniężne bez limitów ilościowych i kwotowych. I tak też się zresztą dzieje w praktyce, która znajduje podstawy normatywne m.in. w art. 105 § 1 k.k.w., zgodnie z którym skazanemu należy umożliwiać utrzymywanie więzi przede wszystkim, ale nie wyłącznie, z rodziną i innymi osobami bliskimi (ale niekoniecznie najbliższymi w rozumieniu art. 115 § 11 k.k.) przez m.in. przekazy pieniężne. Przy czym w obowiązującym stanie prawnym brak regulacji, które dokonywałyby w tym zakresie nie tylko ograniczeń ilościowych i kwotowych, ale również podmiotowych. W takim stanie rzeczy przekazu pieniężnego na rzecz osadzonego może dokonać także osoba zupełnie mu obca.

Środki pieniężne otrzymane przez skazanego przechowywane są w depozycie (art. 113 § 1 k.k.w.) i może on nimi dysponować po wywiązaniu się z ciążących na nim zobowiązań objętych egzekucją oraz po dokonaniu gromadzenia środków na podstawie art. 126 § 1 k.k.w. (art. 113 § 2 k.k.w.). Przy czym, w myśl art. 113 § 6 k.k.w., od egzekucji wolne są środki pieniężne otrzymane przez skazanego w danym miesiącu, w wysokości 10% przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia pracowników (zgodnie z komunikatem Prezesa Głównego Urzędu Statystycznego z dnia 10 listopada 2016 r. w sprawie przeciętnego wynagrodzenia w trzecim kwartale 2016 r. [M. P. poz. 1100], przeciętne wynagrodzenie w trzecim kwartale 2016 r. wyniosło 4055,04 zł). Z kolei gromadzenie środków na podstawie art. 126 § 1 k.k.w. polega na gromadzeniu i zachowaniu do przekazania skazanemu w chwili jego zwolnienia z zakładu karnego (z przeznaczeniem na przejazd do miejsca zamieszkania i na utrzymanie) środków pieniężnych ze środków pieniężnych otrzymywanych przez skazanego. Przy czym w analizowanym wypadku gromadzeniu podlega 50% każdego z wpływów pieniężnych skazanego, jednak nie więcej niż kwota stanowiąca 4% jednego przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia pracowników (art. 126 § 2 pkt 3 k.k.w.). Warto przy tym zaznaczyć, że zgromadzone

środki pieniężne zakłady karne wypłacają skazanemu w gotówce w kwocie nominalnej powiększonej o należne odsetki (art. 126 § 4 k.k.w.).

Zgodnie z art. 113a § 1 k.k.w. skazany, za środki pieniężne pozostające do jego dyspozycji w depozycie, ma prawo co najmniej trzy razy w miesiącu dokonywać zakupów artykułów żywnościowych i wyrobów tytoniowych oraz innych artykułów dopuszczonych do sprzedaży w zakładzie karnym.

Wobec powyższego nie ulega wątpliwości, że osoba, która nie jest dla osadzonego osobą najbliższą w rozumieniu art. 115 § 11 k.k. i w związku z tym nie może złożyć zamówienia na przeznaczoną dla niego paczkę żywnościową, jest w pełni uprawniona do przekazania środków pieniężnych na pokrycie kosztów przygotowania paczki w formie przekazu pieniężnego adresowanego do osadzonego. Z kolei osadzony, po otrzymaniu takiego przekazu pieniężnego, może wykorzystać środki pieniężne na samodzielne zamówienie paczki żywnościowej (zwraca na to uwagę Minister Sprawiedliwości w skierowanym do Rzecznika Praw Obywatelskich piśmie z 11 sierpnia 2015 r., s. 2; sygn. DL-III-072-14/15/4). To zaś uświadamia, że sytuacja osadzonych nieposiadający osób najbliższych w rozumieniu art. 115 § 11 k.k. nie jest drastycznie gorsza od sytuacji osadzonych, którzy takie osoby najbliższe posiadają. Ci drudzy, w odróżnieniu od pierwszych, mogą otrzymać paczkę żywnościową zamówioną z zewnątrz zakładu karnego, jednakże ci pierwsi zamiast takiej paczki mogą otrzymać z zewnątrz przekaz pieniężny, za który mogą nabyć paczkę żywnościową. Trzeba przy tym zaakcentować – o czym była już mowa – że bez względu na to, czy paczka żywnościowa jest zamawiana z zewnątrz zakładu karnego, czy też przez samego skazanego, zawsze zamówienie to realizowane jest za pośrednictwem zakładu karnego (w praktyce w punkcie sprzedaży jednostki penitencjarnej – tzw. kantynie więziennej). W konsekwencji skazany w obu wypadkach otrzyma analogiczne artykuły żywnościowe lub wyroby tytoniowe, po takich samych cenach.

Jedynym elementem, który w ostatecznym rozrachunku nieco pogarsza sytuację osadzonych nieposiadający osób najbliższych w rozumieniu art. 115 § 11 k.k. jest to, iż – jak już była o tym mowa – z przekazu pieniężnego potrąca się kwoty na ciążące na osadzonym zobowiązania objęte egzekucją (o ile takowe istnieją) oraz na poczet środków gromadzonych na podstawie art. 126 § 1 k.k.w. Potrącenia takie, o czym również była już mowa, są jednak limitowane, gdyż – po pierwsze – od egzekucji wolne są środki pieniężne otrzymane przez skazanego w danym miesiącu,

w wysokości 10% przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia pracowników, a po drugie – w analizowanym wypadku gromadzeniu w trybie art. 126 § 1 k.k.w. podlega 50% każdego z wpływów pieniężnych skazanego, jednak nie więcej niż kwota stanowiąca 4% jednego przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia pracowników. Tym samym kwota pieniężna przekazana z zewnątrz z przeznaczeniem na paczkę żywnościową zostanie pomniejszona o wskazane potrącenia, z czym nie mamy do czynienia w razie zewnętrznego zamówienia paczki żywnościowej.

Trudno jednak uznać powyższą dyferencjację za niehumanitarne traktowanie. Trzeba wszak pamiętać, że środki pieniężne gromadzone na podstawie art. 126 § 1 k.k.w. są oprocentowane, a z chwilą zwolnienia skazanego z zakładu karnego przekazuje mu się je w gotówce z przeznaczeniem na przejazd do miejsca zamieszkania i na utrzymanie. Można wręcz twierdzić, przyjmując odpowiednią perspektywę, że potrącenia dokonywane w trybie art. 126 § 1 k.k.w. są właśnie wyrazem humanitarnego traktowania skazanego, któremu zapewnia się w ten sposób powrót do miejsca zamieszkania i utrzymanie w trudnym okresie po opuszczeniu jednostki penitencjamej.

7. Wszystko to daje podstawę do uznania, że art. 113a § 3 zdanie 3 k.k.w. nie narusza art. 41 ust. 4 Konstytucji, a w konsekwencji nie może być uznany za sprzeczny z art. 32 ust. 1 i ust. 2 w związku z art. 41 ust. 4 Konstytucji.

Sejm wnosi zatem o stwierdzenie, że art. 113a § 3 zdanie 3 k.k.w. w zakresie, w jakim stanowi, iż zamówienie na paczkę żywnościową dla skazanego może być złożone, oprócz niego samego, tylko przez osobę mu najbliższą, **jest zgodny** z art. 32 ust. 1 i ust. 2 w związku z art. 41 ust. 4 Konstytucji.

MARSZAŁEK SEJMU

Marek Kuchciński